

De Beweging van de Tachtigers

Literatuur en meer.....

Literaire reus uit het midden van de 19^e eeuw

- Multatuli; Eduard Douwes Dekker
- Amsterdam, 2 maart 1820
- Ingelheim am Rhein, 19 februari 1887
- Nederlandse auteur en bestuursbeambte

- 1860 Max Havelaar, of De koffijveilingen der Nederlandsche Handelmaatschappij

Beweging van de Tachtigers

- Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten.....

Beweging van de Tachtigers

- Vernieuwende beweging binnen de Nederlandse kunst (vooral de literatuur)
- Hoogtepunt ca. 1880 - 1894
- Hoewel het vooral een *literaire beweging* betrof, waren er ook *kunstschilders en componisten* die zich met de beweging associeerden, zoals Alphons Diepenbrock.

Kunstenaarsportretten. V.l.n.r.: de Tachtigers Willem Witsen, Willem Kloos, Hein Boeken en Maurits van der Valk. Foto Joseph Jessurun de Mesquita, 1888.

Beweging van de Tachtigers

- Reactie op de gezapigheid van de burger (dominee) cultuur
- Realistische met een moraliserende inslag
- Naturalisme (o.a. Flaubert) werd afgewezen

Kunstenaarsportretten. V.l.n.r.: de Tachtigers Willem Witsen, Willem Kloos, Hein Boeken en Maurits van der Valk. Foto Joseph Jessurun de Mesquita, 1888.

- De Gids was een conservatief bolwerk geworden die weinig plaats bood voor nieuwe geluiden

Opgevoerd van Matthias Thiboff.

Stensdrök van J. Krause i Hög.

Gids: Welkom, lieve kleine zus,
 Welkom in het leven;
 Baker, mag ik niet een kus
 Aan mijn zusje geven?

Nieuwe Gids: aux âmes bien nées
 La valeur n'attend pas le nombre des années.

Tachtigers

- Geboren tussen 1855 en 1865
- Vaak afkomstig uit Amsterdam
- Scholing: vaak de HBS
- Studeerden vaak klassieke letteren maar vonden de studies wetenschap zielloos : *Belehrung ohne Belebung*

Tachtigers. Van links naar rechts Willem Versluys, Hein Boeken, Annette Versluys-Poelman, Charles van Deventer, Mieb Pijnappel en Willem Kloos. Foto Willem Witsen.

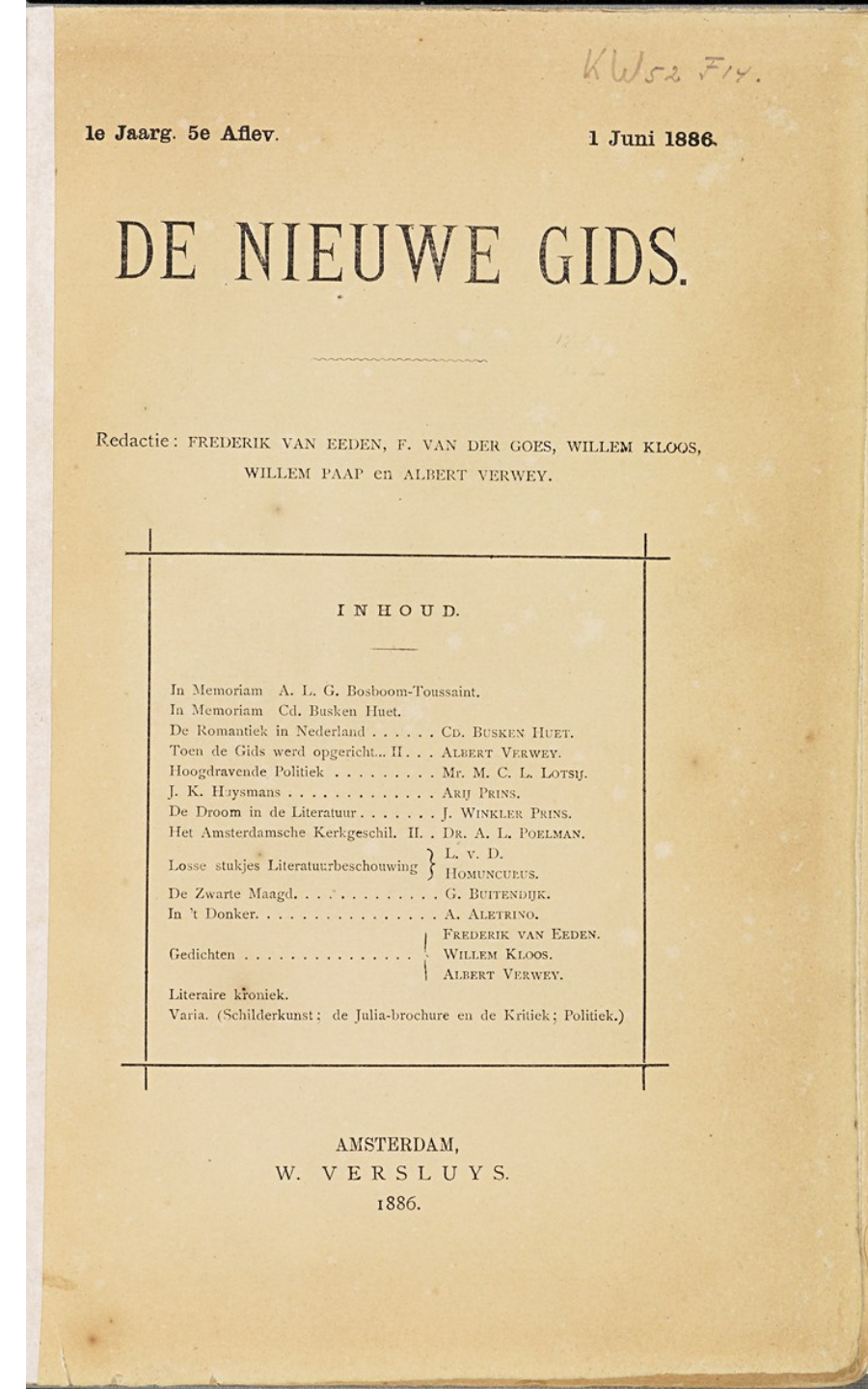
Tachtigers

- Tegen generatie van Nicolaas Beets, J.J. ten Kate e.a.
- Tegen zwak romantische gerijmel van burgerlijke domineedichters die godsdienst en huiselijkheid als idealen bezongen.
- Tegen onnatuurlijke volzinnen met een beleefde aanvoegende wijs ("moge ook menigeen een ogenblik denken...") en een fatsoenlijke zucht tot een betweterig gelijk hebben ("toch zal eenieder met mij ervan overtuigd zijn dat...")

Nieuwe Gids oktober 1885 – 1893 (bestond tot 1943)

- De oprichters, eerste redacteuren en eigenaren van **De Nieuwe Gids** waren:
- **Frederik van Eeden** (1860-1932)
- Frank van der Goes (1859-1939)
- **Willem Kloos** (1859-1938)
- Willem Paap (1856-1923)
- **Albert Verwey** (1865-1937)

De Nieuwe Gids van 1 juni 1886

KW 52 F14.

1e Jaarg. 5e Aflev.

1 Juni 1886.

DE NIEUWE GIDS.

Redactie: FREDERIK VAN EEDEN, F. VAN DER GOES, WILLEM KLOOS,
WILLEM PAAP en ALBERT VERWEY.

INHOUD.

In Memoriam A. L. G. Bosboom-Toussaint.	
In Memoriam Cd. Busken Huet.	
De Romantiek in Nederland	Cd. BUSKEN HUET.
Toen de Gids werd opgericht. II.	ALBERT VERWEY.
Hoogdravende Politiek	Mr. M. C. L. LOTSJ.
J. K. Huysmans	ARIJ PRINS.
De Droom in de Literatuur.	J. WINKLER PRINS.
Het Amsterdamsche Kerkgeschil. II.	Dr. A. L. POELMAN.
Losse stukjes Literatuurbeschouwing	} L. v. D. HOMUNCULUS.
De Zwarte Maagd.	G. BUITENDIJK.
In 't Donker.	A. ALETRINO.
Gedichten	FREDERIK VAN EEDEN. WILLEM KLOOS. ALBERT VERWEY.
Litteraire Kroniek.	
Varia. (Schilderkunst: de Julia-brochure en de Kritiek; Politiek.)	

AMSTERDAM,
W. VERSLUYS.
1886.

Belgische
tegenhanger

Van Nu en
Straks was,
van 1893 tot
1894 en van
1896 tot 1901,
het tijdschrift
van de
Vlaamse
jongeren en
een typische
exponent van
het West-
Europese fin
de siècle.

EN
STRAKS

N 1

HK 533

DE NIEUWE GIDS.

Tweemaandelijksch Tijdschrift

VOOR

LETTEREN, KUNST en WETENSCHAP.

ONDER REDACTIE VAN:

FREDERIK VAN EEDEN, F. VAN DER GOES, WILLEM KLOOS,
WILLEM PAAP en ALBERT VERWEY.

de **80** ers

P. S. Soetens

Uitgangspunten van de tachtigers

- **estheticisme**: het was vooral een esthetische revolutie. De verheerlijking van de schoonheid;
- “Schoonheid, o gij, wier naam geheiligd zij,
- Uw wil geschiede; kóme uw heerschappij;
- Naast u aanbidde de aarde geen andren god!”
- — Uit Deine Theos, Mathilde-cyclus Jacques Perk (1879)
- (dit heeft iets “religieus””

- **estheticisme**: verheerlijking van de schoonheid;
- **l'art pour l'art**: kunst om de kunst; de kunst dient geen ander doel dan kunst te zijn: "All art is quite useless" (Oscar Wilde);
- **individualisme**: kunst als de "allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie" (Willem Kloos);

Willem Kloos

- Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten,
 - En zit in 't binnenst van mijn ziel ten troon
 - Over mij zelf en 't al, naar rijksgeboên
 - Van eigen strijd en zege, uit eigen krachten.

 - En als een heir van donkerwilde machten
 - Joelt aan mij op en valt terug, gevloên
 - Voor 't heffen van mijn hand en heldre kroon:
 - Ik ben een God in 't diepst van mijn gedachten.
- –En tóch, zo eindloos smacht ik soms om rond
 - Úw overdierb're leên den arm te slaan,
 - En, luid uitsnikkende, met al mijn gloed

 - En trots en kalme glorie te vergaan
 - Op úwe lippen in een wilden vloed
 - Van kussen, waar 'k niet langer woorden vond.

- estheticisme: verheerlijking van de schoonheid;
- l'art pour l'art: kunst om de kunst; de kunst dient geen ander doel dan kunst te zijn: "All art is quite useless" (Oscar Wilde);
- individualisme: kunst als de "allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie" (Willem Kloos);
- eenheid van vorm en inhoud: dit in tegenstelling tot het eerdere principe dat elke uitdrukking een 'gewone' en een 'artistiek verantwoorde' vorm kon hebben;
- de waarneembare werkelijkheid als uitgangspunt: leidend tot realisme, naturalisme en sensitivisme (het streven om zoals Gorter het zegt "dat wat je zintuiglijk doorleefde met uitschakeling van den geest onmiddellijk te verklanken" in lyrische poëzie);
- daaruit logisch voortvloeiend de **eis van originaliteit** en het mijden van clichés.

- estheticisme: verheerlijking van de schoonheid;
- l'art pour l'art: kunst om de kunst; de kunst dient geen ander doel dan kunst te zijn: "All art is quite useless" (Oscar Wilde);
- individualisme: kunst als de "allerindividueelste expressie van de allerindividueelste emotie" (Willem Kloos);
- eenheid van vorm en inhoud: dit in tegenstelling tot het eerdere principe dat elke uitdrukking een 'gewone' en een 'artistiek verantwoorde' vorm kon hebben;

Zie ik hou van je (Gorter)

- Zie je ik hou van je,
 - ik vin je zoo lief en zoo licht -
 - je oogen zijn zoo vol licht,
 - ik hou van je, ik hou van je.
-
- En je neus en je mond en je haar
 - en je oogen en je hals waar
 - je kraagje zit en je oor
 - met je haar er voor.
-
- Zie je ik wou graag zijn
 - jou, maar het kan niet zijn,
 - het licht is om je, je bent
 - nu toch wat je eenmaal bent.
-
- O ja, ik hou van je,
 - ik hou zoo vrees'lijk van je,
 - ik wou het helemaal zeggen -
 - Maar ik kan het toch niet zeggen.

- Vanwege esthetiek aanvankelijk vooral poëzie
- Beleving van schoonheid
- Daarna ook “maatschappelijk engagement” , niet elitair
- Kunstenaar als profeet
- Herman Gorter: Sociaal Democratie en communisme “Pan”
- Frederik van Eden: Walen een idealistisch sociaal experiment
- Johan Thorn Prikker (kunstenaar): anarchisme
- Henriette Roland Holst: Socialisme, late christen “religieus” socialisme

Scheiding der Geesten

- Na verloop van tijd ontstond er discussie over zaken aangaande
- Artisticiteit
- Politiek
- esthetiek

Jacques Perk

Bekendste tachtigers

- Willem Kloos

Bekendste tachtigers

- Willem Kloos
- Albert Verwey

Verwey en Stefan George (tekening Jan Toorop)

*ALBERT VERWEY en STEFAN GEORGE,
Dubbel-portret, door Toorop.*

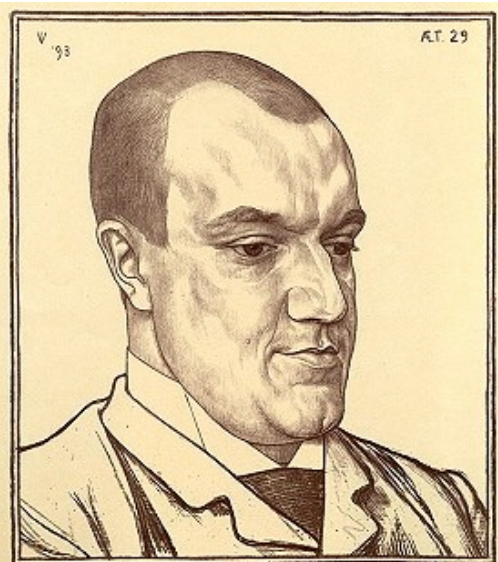
Bekendste tachtigers

- Willem Kloos
- Albert Verwey
- Frederik Willem van Eeden (1860 – 1932)

Bekendste tachtigers

- Willem Kloos
- Albert Verwey
- Frederik Willem van Eeden (1860 – 1932)
- Lodewijk van Deyssel (1864 – 1952) (Dandy)

Portret Lodewijk van Deyssel
29 jaar, door Jan Veth (1893).

Van Deyssel (door Isaac Israëls)

Ik ben in eenzaamheid niet meer alleen

- Ik ben in eenzaamheid niet meer alleen,
 - Want waar mijn ogen langs de wanden dwalen
 - Schemert uw lach daarheen. Ontelbre malen
 - Hoor ik in 't klokgetik uw voeten treên.

 - En langzaam nadert gij, zo ver, zo klein...
 - 'k Zie dat een brede neevlenkring met vale
 - Lichtloze sluier u omhult; dan dalen
 - Zachtjes uw lichte schreden naar mij heen.
- Uw adem vaart mij aan! Gij zijt verschenen,
 - Ik zie uw ogen in mijn ogen gaan;
 - 'k Hoor in de wind, die langs mijn ruiten henen
 - En door de schouwe klaagt, uw woorden aan,
 - Zó vrees'lijk droef en teer, dat 'k u zie staan
 - Met bukkend hoofd, om in mijn arm te wenen.

 - Schrijver: Lodewijk van Deyszel

Bekendste tachtigers

- Willem Kloos
- Albert Verwey
- Frederik Willem van Eeden (1860 – 1932)
- Lodewijk van Deyssel (1864 – 1952)
- Jacques Perk (1859 – 1881)

Woudzang

- Door 't woud der pijnen zucht en kreunt de wind,
 - En machtig wuiven de gepluimde toppen
 - En strooien rond de zwarte schilferknoppen,
 - Die stuiven over 't knerpend naaldengrint.
-
- En uit het hemelgroen dier ruige koppen,
 - Die schudden : ja, en neen, van woede ontzind...
 - Daalt daar een lied op 't bevend mensenkind,
 - Dat van een groots ontzag de borst voelt kloppen :
- 'De duizend, die zichzelf nooit wezen konden,
 - Bezitten saâm één waarheid, die hen bindt;
 - Hun is 't geloof, dat spreekt uit duizend monden;
-
- Maar wie, wat menslijk waar is, zelf ontgint,
 - Voelt zich aan zich door zich alleen verbonden,
 - En weet, dat hij voor zich slechts waarheid vindt.'

Bekendste tachtigers

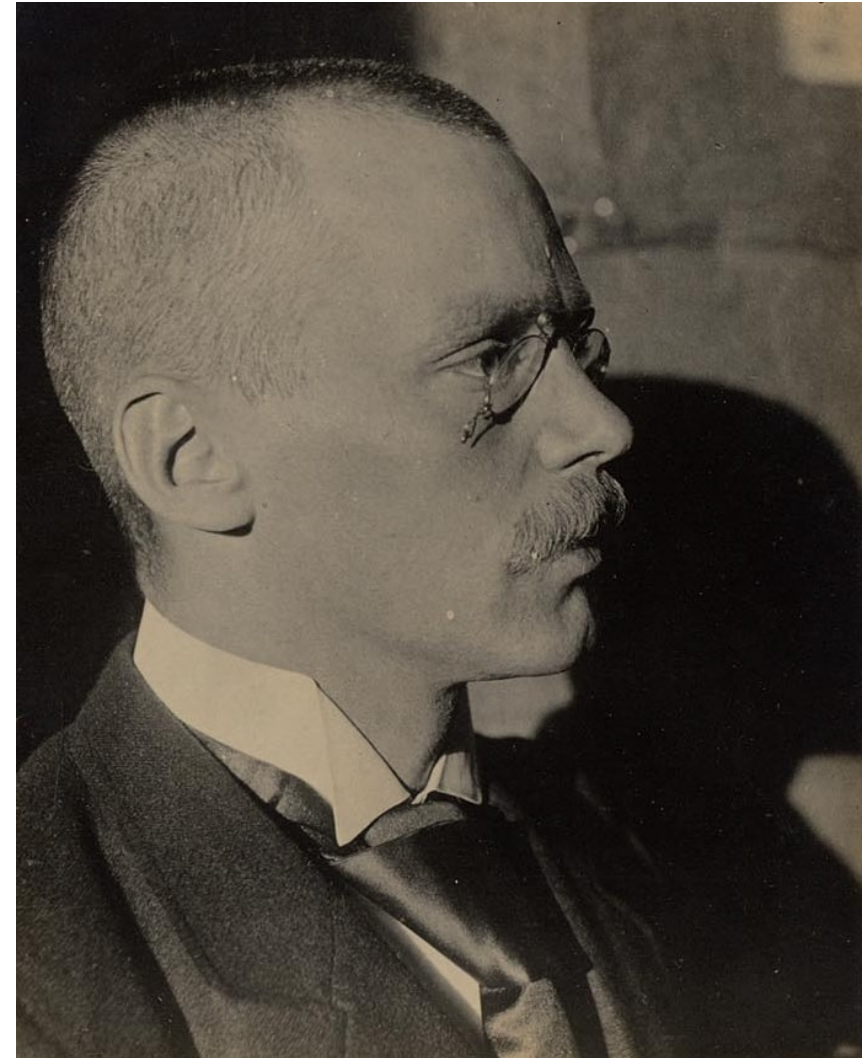
- Willem Kloos
- Albert Verwey
- Frederik Willem van Eeden (1860 – 1932)
- Lodewijk van Deyssel (1864 – 1952)
- Jacques Perk

- Herman Gorter (1864 – 1927)

Mei

- Een nieuwe lente en een nieuw geluid
- Ik wil dat dit lied klinkt als het gefluit
- Dat ik vaak hoorde voor een zomernacht,
- In een oud stadje, langs de watergracht

- Een nieuwe lente en een nieuw geluid:
- Ik wil dat dit lied klinkt als het gefluit,
- Dat ik vaak hoorde voor een zomernacht,
- In een oud stadje, langs de watergracht --
- In huis was 't donker, maar de stille straat
- Vergaarde schemer, aan de lucht blonk laat
- Nog licht, er viel een gouden blanke schijn
- Over de gevels van mijn raamkozijn.
- Dan blies een jongen als een orgelpijp,
- De klanken schudden in de lucht zoo rijp
- Als jonge kersen, wen een lentewind
- In 't boschje opgaat en zijn reis begint.

- Zóó als een kind dat in het leven was,
- Zóó als een bloem van zomerrood in 't gras,
- Roode papaver die nu neder ligt,
- Zoo lag ze en der zonne laatste licht
- Scheen op haar, maakte haar een weinig rood
- En goud voor 't laatst -- en ging toen met haar dood.

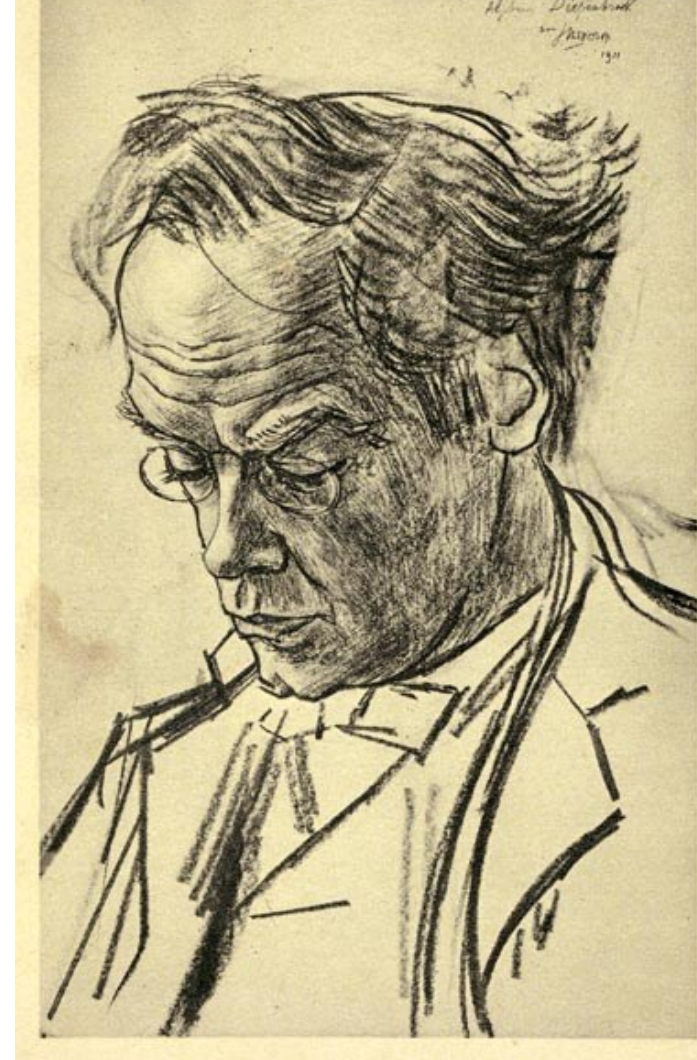
- Ik groef een graf waar golven komen toe-
- Dekken het zand en legde haar daar neer,
- Daarover zand: de golven komen weer
- En dalen weer met lachen of geschrei --
- Daar ligt bedolven mijne kleine Mei.

- 1886-1889

Bekendste tachtigers

- Willem Kloos
- Albert Verwey
- Frederik Willem van Eeden (1860 – 1932)
- Lodewijk van Deyssel (1864 – 1952)
- Jacques Perk
- Herman Gorter (1864 – 1927)

- Alphons Diepenbrock (1862 – 1921) Componist (150 werken) en schrijver

Diepenbrocks portret door Jan Toorop (1900)

Verbonden met de tachtigers

- Henriette Roland Holst-van der Schalk (1869 – 1952)

„Bij informatie aan de woning van Mr. TROELSTRA werd medegedeeld, dat Mr. TROELSTRA licht ongesteld het bed houdt.” (Tel.)

„De Heer WIJNKOOP kan, wegens zijn schorheid, de vergadering niet presideeren.” (Handelsblad.)

„Mevr. H. ROLAND HOLST kon, wegens een lichte ongesteldheid, niet ter vergadering komen.” (N. R. Ct.)

De zachte krachten zullen zeker winnen

De zachte krachten zullen zeker winnen
in 't eind - dit hoor ik als een innig fluïstren
in mij: zo 't zweeg zou alle licht verduïstren
alle warmte zou verstarren van binnen.

De machten die de liefde nog omkluïstren
zal zij, allengs voortschrijdend, overwinnen,
dan kan de grote zaligheid beginnen
die w'als onze harten aandachtig luïstren

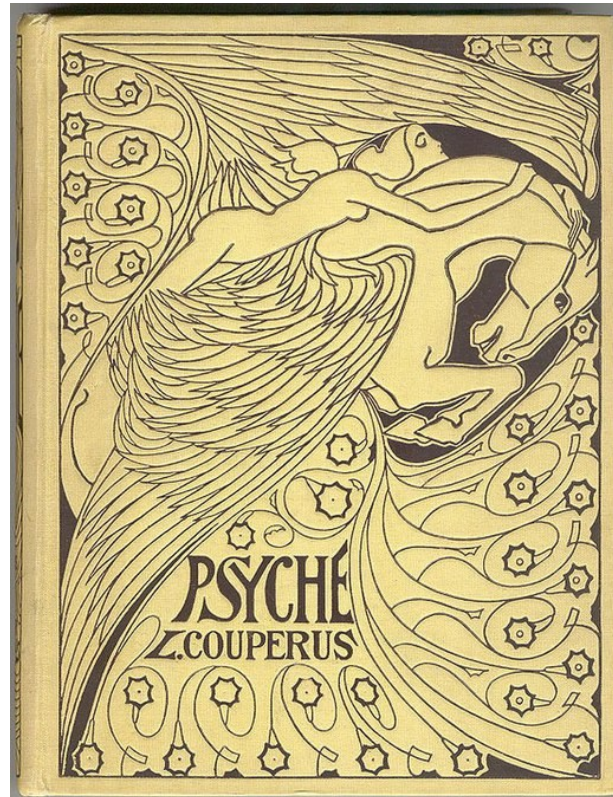
in alle tederheden ruisen horen
als in kleine schelpen de grote zee.
Liefde is de zin van 't leven der planeten,
en mense' en diere'. Er is niets wat kan
storen
't stijgen tot haar. Dit is het zeeke weten:
naar volmaakte Liefde stijgt alles mee.

Verzonken grenzen (1918)

Henriette Roland Holst

- Louis Couperus (1863 - 1923)

Boekbandont
werp van Jan
Toorop voor
Psyche

Louis Couperus getekend door Jan Veth als bijlage voor De
Amsterdammer in 1892

Tachtigers en schilders

- O.a.
- Jan Veth
- Willem Witsen
- Isaac Israëls
- **George Breitner**
- Johan Thorn Prikker
- Jan Toorop
- *Richard Roland Holst*

